

UNIVERSITATEA "BABEȘ-BOLYAI" CLUJ NAPOCA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI GESTIUNEA AFACERILOR
DEPARTAMENTUL DE ECONOMIE POLITICĂ

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

POLITICA PRIVIND AJUTORUL DE STAT ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ. STUDIU DE CAZ : MAREA BRITANIE

Coordonator științific :

Prof. univ. dr. Mihaela Luțaș

**Doctorand:
Nicolae Băcilă**

Cluj Napoca
2012

Cuprins

Introducere	
Capitolul 1. CONCURENȚA ECONOMICĂ – DE LA CADRUL TEORETICO-CONCEPTUAL LA REALITATEA DIN UNIUNEA EUROPEANĂ	
1.1. Conceptul de concurență economică	
1.1.1. Definierea conceptului de concurență economică	
1.1.2. Evoluția conceptului de concurență din perspectiva teoriei economice	
1.2. Forme ale concurenței economice	
1.2.1. Concurența perfectă	
1.2.2. Concurența imperfectă	
1.2.3. Concurența monopolistică	
1.3. Cadrul general al politicii europene în domeniul concurenței	
Capitolul 2. LITERATURA DE REFERINȚĂ ÎN DOMENIUL AJUTORULUI DE STAT	
2.1. Literatura în domeniul teoriei și politicii comerciale strategice	
2.2. Literatura în domeniul finanțelor publice	
2.3. Literatura în domeniul geografiei economice	
2.4. Literatura în domeniul economiei politice comparate	
Capitolul 3. ANALIZA CADRULUI JURIDIC AL POLITICII ÎN DOMENIUL AJUTORULUI DE STAT	
3.1. Condițiile necesare acordării unui ajutor de stat.....	
3.2. Tipologia ajutoarelor de stat compatibile cu prevederile Tratatului	
3.2.1. Ajutoarele orizontale.....	
3.2.2. Ajutoarele sectoriale	
3.2.3. Ajutoarele regionale.....	
Capitolul 4. ANALIZA RAȚIUNILOR ȘI OBIECTIVELOR POLITICII ÎN DOMENIUL AJUTORULUI DE STAT	
4.1. Rațiunile fundamentale ale acordării ajutoarelor de stat.....	
4.1.1. Conceptul de „eșec al pieței” („market failure”)	
4.1.2. Tipologia „eșecurilor de piață” în contextul ajutoarelor de stat	
4.1.3. Analiza „eșecurilor de piață” în contextul ajutoarelor pentru cercetare și dezvoltare	
4.2. Obiectivele politicii în domeniul ajutorului de stat.....	
4.2.1. Obiectivul nedistorsionării concurenței	
4.2.2. Obiectivul eficienței economice	
4.2.3. Obiectivul coeziunii economice și sociale	

Capitolul 5. ANALIZA POLITICII ÎN DOMENIUL AJUTORULUI DE STAT ÎN CONTEXT INSTITUȚIONAL

- 5.1. Rațiunile existenței unei instituții supranaționale în domeniul ajutorului de stat.....
- 5.2. Analiza evoluției capacității instituționale a Comisiei Europene în domeniul ajutorului de stat.....
- 5.3. Rolul Curții Europene de Justiție în domeniul ajutorului de stat.....
- 5.4. Rolul conceptului de „soft law” pentru evoluția politicii în domeniul ajutorului de stat.....
- 5.5. Rolul Parlamentului European și al Consiliului UE în domeniul ajutorului de stat ..

Capitolul 6. ANALIZA EMPIRICĂ A AJUTORULUI DE STAT ÎN CONTEXT MACROECONOMIC

- 6.1. Analiza importanței absolute și relative a ajutorului de stat pentru industrie și servicii.....
- 6.2. Analiza factorilor macroeconomici cu incidență asupra ajutorului de stat.....

Capitolul 7. AJUTORUL DE STAT ÎN CONTEXTUL CRIZEI ECONOMICO-FINANCIARE

- 7.1. Ajutorul de stat în contextul comerțului internațional contemporan
- 7.2. Ajutorul de stat în contextul crizei economiei europene
- 7.3. Spre o nouă paradigmă a intervenționismului statal în economia europeană ?

Capitolul 8. STUDIU DE CAZ. MAREA BRITANIE.....

- 8.1. Cadrul teoretic al intervenționismului statal britanic.....
- 8.2. Cadrul istoric al intervenționismului statal britanic.....
- 8.3. Impactul aderării Marii Britanii la Comunitatea Europeană asupra ajutorului de stat.....
- 8.4. Dimensiunea regională a intervenției guvernamentale britanice
- 8.5. Dimensiunea sectorială a intervenției guvernamentale britanice.....
- 8.6. Analiza empirică a ajutorului de stat acordat economiei britanice
- 8.7. În ce măsură există un model britanic în domeniul ajutorului de stat?.....

Concluzii și propuneri

Referințe bibliografice.....

Cuvinte cheie : *concurență economică, intervenționism statal, ajutor de stat, eșec al pieței, Comisia Europeană, criza economico-financiară, Marea Britanie.*

Introducere

Gândită ca o complexă realitate politică, economică, socială, culturală, Uniunea Europeană este așezată pe un eșafodaj ale cărui elemente teoretice fundamentale reprezintă o sinteză dintre paradigma interguvernamentală și supranațională. Îmbinarea acestor curente teoretice conferă originalitate construcției europene, a cărei țintă finală o constituie, în esență, cristalizarea unei *federații europene*, idee ce se regăsește de-a lungul întregii istorii europene ca expresie a unității culturale și spirituale a vechiului continent.

Realizarea acestui edificiu complex care constituie Uniunea Europeană se structurează pe un set de factori dintre care se detașează ca importanță factorul economic. Din această perspectivă construcția europeană își are originile în primul rând în rațiuni de ordin economic, menite să asigure o reală prosperitate și cooperare economică comună în cadrul comunitar. Analiza concretă a acestor evoluții integrative permite identificarea a două planuri ce utilizează două seturi specifice de instrumente.

Primul plan este cel instituțional, în cadrul căruia structurile concurențiale ale Pieței Unice Interne se structurează ca o consecință a cooperării între Statele Membre ale Uniunii Europene. Acest lucru se realizează prin transferul de putere decizională de la nivelul instituțiilor naționale la nivelul celor supranaționale. Instrumentele fundamentale ale acestor transformări au fost politicile comune ale Uniunii Europene, iar în acest sens politica în domeniul concurenței are ca obiectiv principal coagularea firmelor naționale în cadrul unor firme europene de dimensiuni majore în vederea realizării unei concurențe eficiente cu firmele americane sau asiatice pe piețele internaționale. În cadrul acestui proces se urmărește stimularea competitivității externe, iar concurența economică internă din interiorul Statelor Membre se diminuează datorită faptului că se favorizează consolidarea „naționalismului economic european” în vederea edificării unei puternice grupări economice regionale.

Al doilea plan este cel al concurenței, care se bazează pe principiul „*laissez-faire*” și are rol deosebit cu privire la realizarea mediului concurențial specific pieței comunitare. Conform principiului concurenței, firmele se află într-o permanentă competiție pe piață, iar mecanismul cererii și ofertei, caracteristic economiei de piață este

cel care realizează diferențierea între firmele profitabile, capabile să răspundă solicitărilor consumatorilor și să se adapteze schimbărilor de pe piață și cele inefficiente, care vor fi nevoite să dispară de pe piață. Consecința principală a acestui proces este sporirea gradului de concurență între firmele din Statele Membre, având efecte pozitive cu privire la utilizarea eficientă a resurselor și distribuirea veniturilor.

Cadrul istoric al politicii în domeniul ajutorului de stat

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, natura și utilizarea ajutorului de stat au suferit transformări importante, ca urmare a faptului că politica industrială a determinat susținerea și promovarea companiilor de interes strategic pentru economiile naționale¹. În acest context, liberalizarea comerțului a sprijinit demersurile vizând utilizarea ajutorului de stat ca instrument de politică industrială, în vederea creării de „campioni naționali” în sectoare strategice pentru economiile Statelor Membre.² În contextul recesiunii intervenite odată cu criza petrolului din 1973-1974, contextul economic și social a determinat o redefinire a importanței și semnificației politicii în domeniul ajutorului de stat și a posibilității utilizării acesteia ca instrument de natură pozitivă³. Această perspectivă este confirmată de posibilitatea ca politica în domeniul ajutorului de stat să contribuie la sporirea mobilității și eficienței factorilor de producție, facilitând procesul de stabilizare a prețurilor și de temperare a presiunilor inflaționiste. Pe de altă parte, exista posibilitatea ca ajutoarele de stat să alimenteze presiunile inflaționiste dacă acestea sunt destinate să asigure supraviețuirea companiilor sau sectoarelor incapabile să se adapteze și să funcționeze autonom în cadrul structurilor concurențiale. În aceste situații, există posibilitatea ca ajutoarele de stat să asigure un nivel ridicat de imobilizare a factorilor de producție, stimulând pârgھیile inflaționiste atât în mod direct, prin sporirea

¹ P. Bianchi și S. Labory, *Empirical evidence on industrial policy using state aid data*, International Review of Applied Economics, vol. 20, 2006, p. 603-621.

² M. J. Trebilcock, M. Chandler și R. Howse, *Trade and Transitions: A Comparative Analysis of Adjustment Policies*, Routledge, London and New York, 1990.

³ F. Andriessen, *The Role of Anti-Trust in the Face of Economic Recession: State Aids in the EEC*, European Competition Law Review, 1983, pp. 340-350.

artificială a bugetelor, cât și în mod indirect, prin creșterea costurilor în termeni fiscali la nivelul sectoarelor sau ramurilor afectate de aceste măsuri.⁴

Din punct de vedere temporal, recesiunea a coincis cu accentuarea declinului unor sectoare tradiționale pentru economiile Statelor Membre, precum sectorul oțelului și construcțiilor navale. Nivelul descrescător al cererii în aceste sectoare, la care se adaugă existența unei capacități productive excedentare confirmă manifestarea unei crize structurale la nivel european și mondial caracterizate de intensificarea concurenței, în mod special la nivelul prețurilor, în condițiile în care pe plan mondial se poate constata o transmutare a polilor de putere din aceste domenii spre zona asiatică. În aceste condiții, s-a constatat că Statele Membre sunt tentate să sporească nivelul subvenționării industriilor autohtone pentru a menține un nivel al ocupării forței de muncă relativ constant, ceea ce prezintă dezavantajul că, departe de a constitui o soluție viabilă pe termen lung, determină reacții similare din partea celorlalte State Membre, fiind de natură să conducă la efecte negative la nivel general.⁵ În condițiile în care ajutoarele îndreptate spre salvarea locurilor de muncă au înregistrat un trend ascendent, Comisia a precizat că acest lucru este posibil doar în situațiile în care se facilitează realizarea unor schimbări structurale, ce permite tranziția spre forme de producție modernizate.⁶

În realitate, obiectivele primordiale ale politicii în domeniul ajutorului de stat au fost subminate, ca urmare a faptului că la mijlocul anilor 1970, Comisia și-a relaxat poziția cu privire la acordarea ajutoarelor de stat, ca recunoaștere a necesității măsurilor naționale împotriva șomajului și a sectoarelor industriale în declin⁷, confirmând faptul că, în contextul sporirii presiunilor de subvenționare a industriilor autohtone, influența acesteia s-a exercitat într-o măsură semnificativă ca reacție la inițiativele naționale din acest domeniu.⁸ Prin urmare, se poate evidenția faptul că subminarea principiilor politicii

⁴ Commission of the European Communities, *Second Report on Competition Policy*, Brussels – Luxembourg, April, 1973, p.76.

⁵ Commission of the European Communities, *Sixth Report on Competition Policy*, Brussels – Luxembourg, April, 1977, pp.110-135.

⁶ Commission of the European Communities, *Seventh Report on Competition Policy*, Brussels – Luxembourg, April, 1978, p.140.

⁷ R. Merkin și K. Williams, *Competition Law : Antitrust Policy in the UK and the EEC*, Sweet & Maxwell, London, 1984, p. 327.

⁸ Commission of the European Communities, *First Report on Competition Policy*, Brussels – Luxembourg, April 1972, p.115; Commission of the European Communities, *Eighth Report on Competition Policy*, Brussels – Luxembourg, April, 1979, p.125.

privind ajutoarele de stat, precum și inconsistențele legate de aplicarea sa au creat o serie de precedente și au creat un exemplu negativ al unei „crize ideologice și morale” în acest domeniu⁹.

Această perspectivă de utilizare a ajutoarelor de stat în favoarea obiectivelor specifice ale politicilor naționale s-a schimbat de la mijlocul anilor 1980, ca urmare a apariției unor noi atitudini față de politică industrială, dar și ca o reacție a succesului revoluției „neoliberale” și a măsurilor vizând adoptarea programului Pieței Unice Interne din 1992. Aplicarea politicii privind ajutorul de stat, ca parte a politicii în domeniul concurenței, s-a dezvoltat în mod corespunzător pe măsura evoluției procesului de integrare europeană. Procesul de trecere de la Uniunea Vamală la Piața Unică Internă a fost însoțită de creșterea gradului de complexitate a instrumentelor specifice politicilor europene comune. Eliminarea barierelor din calea circulației bunurilor și a factorilor de producție a presupus în același timp demararea unei abordări mai riguroase cu privire la instrumentele și mecanismele guvernamentale de sprijinire a actorilor economici prin intermediul ajutoarelor de stat, care aveau posibilitatea de a crea un avantaj artificial în raport cu alți actori din cadrul unei piețe.

Începând cu a doua jumătate a anilor 1980, accelerarea și difuziunea efectelor fenomenului de integrare economică la scară mondială, precum și transformările tehnologice care au însoțit acest fenomen au favorizat într-o măsură semnificativă eșecul politicilor intervenționiste de această factură, determinând o transformare esențială a paradigmei politicii industriale europene. În acest context, politica privind ajutorul de stat reflectă reducerea treptată a gradului de intervenție a statului în structurile economiei, care s-a suprapus cu impunerea unor instrumente politice de factură orizontală, în vederea structurării unui mediu economic favorizant și competitiv pentru ansamblul actorilor economici și sociali de la nivelul unei piețe.

⁹ Michelle Cini, Lee McGowan, *Competition policy in the European Union*, second edition, Palgrave Macmillan, Macmillan Publishers Limited, 2009, p. 29.

Motivația alegerii prezentei teme de cercetare

Progresele înregistrate de fenomenul integrării economice au fost de natură să contribuie, cu precădere începând din a doua jumătate a secolului al XX-lea, la creșterea interesului pentru investigarea principiilor și mecanismelor politicii privind ajutorul de stat. Prin urmare, una dintre trăsăturile caracteristice ale literaturii de specialitate preocupată de investigarea acestui domeniu se referă atât la complexitatea, cât și diversitatea perspectivelor de abordare ale rolului și importanței ajutoarelor de stat în cadrul unei economii de piață.

În pofida acestor realități, se poate remarca faptul că până în prezent, constituirea unor proiecte științifice multidisciplinare dedicate studierii acestui domeniu s-a realizat într-o măsură mai degrabă restrânsă, astfel că cele mai multe demersuri științifice nu au reușit să clarifice într-o manieră satisfăcătoare ansamblul problematicilor supuse investigației. Aceste argumente de ordin științific, la care se adaugă actualitatea acestui domeniu de analiză au constituit o motivație importantă pentru întreprinderea unei cercetări cu privire la politica privind ajutorul de stat în Uniunea Europeană.

Obiectivele de cercetare

Prezentul demers științific își propune ca *obiectiv fundamental*, fără a avea însă pretenția de exhaustivitate, să prezinte o *abordare interdisciplinară* a politicii privind ajutorul de stat, ca parte componentă a politicii Uniunii Europene în domeniul concurenței. În conformitate cu această perspectivă, lucrarea își propune să urmărească realizarea mai multor *obiective particulare* :

a) prezentarea cadrului conceptual al „concurenței economice”, care cuprinde definițiile formulate de către literatura de specialitate și evoluția acestui concept din perspectiva teoriei economice, precum și analiza formelor pe care le presupune concurența economică la nivelul unei economii de piață;

b) analiza critică a rolului, importanței și semnificației ajutorului de stat în conformitate cu perspectivele furnizate de principalele componente ale literaturii de

referință în acest domeniu (teoria și politica comercială strategică, finanțele publice, geografia economică, economia politică comparată);

c) analiza cadrului juridic al politicii în domeniul ajutorului de stat, pentru a se evidenția condițiile necesare pe care trebuie să le îndeplinească măsurile guvernamentale pentru a putea fi considerate ajutoare de stat, precum și o prezentare a tipologiei ajutoarelor de stat care pot fi considerate compatibile cu Piața Comună;

d) analiza economică a rațiunilor acordării ajutorului de stat din perspectiva posibilității de a corecta sau compensa „eșecurile de piață” și a obiectivelor avute în vedere de către politica în domeniul ajutorului de stat, din perspectiva menținerii unei concurențe nedistorsionate și a posibilității de a realiza un echilibru între creșterea eficienței economice și menținerea unui nivel satisfăcător al coeziunii economice și sociale;

e) analiza cadrului instituțional al politicii privind ajutorul de stat, urmărindu-se rațiunile existenței unui control supranațional în acest domeniu din partea Comisiei Europene, precum și rolul specific îndeplinit de către Curtea Europeană de Justiție, Parlamentul European și Consiliul UE;

f) analiza empirică a ajutoarelor de stat acordate de către Statele Membre ale Uniunii Europene în perioada 1992-2010;

g) analiza impactului crizei economico-financiare asupra ajutorului de stat din perspectiva posibilității apariției și dezvoltării unor manifestări de natură protecționistă în contextul comerțului internațional și la nivelul economiei europene;

h) realizarea unui studiu de caz cu privire la ajutoarele de stat în Marea Britanie. Acesta propune prezentarea fenomenelor și proceselor economice într-o perspectivă cronologică, la care se adaugă, în mod complementar, analiza empirică pentru a testa posibilitatea conturării unui model cu privire la intervenționismul statal în economie prin intermediul ajutoarelor de stat.

Metodologia de cercetare

Pentru realizarea acestor obiective, cercetarea noastră a urmărit utilizarea unui aparat metodologic cât mai adecvat care să surprindă desfășurarea fenomenelor și a

proceselor economice și să le explice într-o manieră cât mai concludentă. Pe parcursul lucrării, acesta este reprezentat **la nivel teoretic** în mod deosebit de utilizarea metodei istorice, metodei comparative, metodei studiului de caz, analizei și sintezei, inducției și deducției.

Metoda istorică a fost utilizată pentru a evidenția evoluția diferitelor aspecte ale politicii privind ajutorul de stat în contextul evoluției procesului de construcție europeană. Această metodă de cercetare a fost utilizată și la nivelul *studiului de caz*, care s-a realizat în contextul particularizării cercetării cu scopul de a evidenția trăsăturile caracteristicile ale intervenționismului statal prin intermediul ajutoarelor de stat în Marea Britanie. În acest sens, instrumentarul metodologic a fost îmbogățit de utilizarea *metodei comparative* pentru studierea aspectelor politicii Uniunii Europene în domeniul ajutorului de stat, respectiv a situației particulare a Marii Britanii în acest domeniu.

Analiza constituie una dintre cele mai importante metode ale cercetării economice și a fost utilizată pe parcursul cercetării pentru studierea unor aspecte distincte ale ajutorului de stat. În mod concret, aceasta se regăsește sub forma *analizei economice*, care a fost folosită de-a lungul întregului demers științific și sub forma *analizei econometrice*, folosită pentru a testa *ipoteza* conform căreia ajutorul de stat poate fi influențat într-o măsură variabilă de factori macroeconomici și, prin urmare, este utilizat de către autoritățile guvernamentale ca răspuns la transformările de la nivel macroeconomic. Aspectele distincte ale analizei au fost reunite prin intermediul *sintzei*, care a integrat părțile componente într-un ansamblu unitar, la care s-a adăugat exprimarea punctului de vedere personal cu privire la fenomenele și procesele economice studiate.

Pe de o parte, *inducția* presupune extinderea câmpului de investigație de la nivel particular la nivel general, iar pe de altă parte, *deducția* presupune fenomenul invers, de trecere a studiului de la nivel general la nivel particular. De exemplu, studiul cadrului conceptual al concurenței economice s-a realizat într-o primă etapă la nivel general, prezentându-se trăsăturile caracteristice, după care studiul a fost extins la nivelul formelor concurenței (concurența perfectă, concurența imperfectă și concurența monopolistică) în conformitate cu rezultatele furnizate de către literatura de specialitate. De asemenea, analiza capacității instituționale a Comisiei Europene s-a realizat atât prin studiul critic a diverselor curente teoretice preocupate de interacțiunile instituționale de la nivelul

Uniunii Europene (interguvernamentalismul, instituționalismul istoric, sociologic, supranaționalismul alegerii raționale etc.), cât și în mod general, prin evidențierea locului și rolului Comisiei Europene la nivelul arhitecturii instituționale europene.

La nivel empiric, una dintre cele mai însemnate probleme cu care ne-am confruntat pentru realizarea acestei lucrări se referă la natura discontinuă și, uneori, incompletă a datelor furnizate de către Comisia Europeană. Din acest motiv, am optat pentru limitarea obiectului de studiu al cercetării de natură empirică la ajutoarele de stat acordate la nivelul industriei și serviciilor.

Conform metodologiei cu care operează Comisia Europeană, conceptul de „industrie” se referă la sectoarele manufacturiere și cuprinde, din punct de vedere structural, ajutoarele orizontale, ajutoarele regionale și ajutoarele sectoriale (cu excepția oțelului și cărbunelui, care intră sub reglementarea Tratatului CECO). Prin urmare, studiul empiric nu face referire în mod sistematic la ajutoarele de stat pentru agricultură, pescuit și transporturi, ca urmare a faptului că acestea constituie obiectul politicilor comune ale Uniunii Europene, care dețin prerogative importante pentru a reglementa relațiile la nivelul Statelor Membre, cât și între Statele Membre și în relațiile acestora cu terții și, implicit între actorii economici de la nivel comunitar sau național.

Ajutorul de stat a fost analizat din multiple perspective pentru a surprinde într-o măsură cât mai cuprinzătoare locul și rolul acestora ca fenomen de subvenționare a economiei. Din această perspectivă, am analizat ajutoarele de stat din punct de vedere absolut (milioane EUR), dar, ca urmare a evidentelor limite pe care le presupune această formă de exprimare, am optat pentru prezentarea și analiza complementară a datelor din punct de vedere relativ : ajutorul de stat ca procent din PIB; ajutorul de stat ca procent din valoare adăugată și ajutorul de stat ca ECU (EUR)/ persoană angajată.

În vederea studierii ajutoarelor de stat din perspectiva dimensiunii economiei statelor care le acordă, am realizat un indice care pune în relație ponderea cheltuielilor naționale în totalul ajutoarelor de stat din Uniunea Europeană, pe de o parte, cu contribuția Statelor Membre la nivelul agregat al PIB¹⁰. Această metodă de cuantificare a

¹⁰ Metodologia de calcul a indicelui importanței relative a ajutorului de stat se bazează pe lucrarea P. Nicolaides și S. Bilal, *An Appraisal of the State Aid Rules of the European Community : Do They Promote Efficiency?*, Journal of World Trade, 33 (2), 1999, pp. 97-124; calculul indicelui la nivelul Statelor Membre

importanței relative a ajutoarelor de stat la nivelul unei economii a fost extinsă pentru ajutoarele orizontale și ajutoarele sectoriale pentru a putea evalua diferențele de subvenționare de la nivel național.

În realizarea demersului empiric am pornit de la *ipoteza* conform căreia acestea pot fi influențate de acțiunea unor indicatori, dintre care cei mai reprezentativi sunt : nivelul PIB, nivelul PIB pe cap de locuitor, rata șomajului, rata inflației și deficitul bugetar ca procent din PIB. Estimarea unei posibile relații între ajutorul de stat și factorii macroeconomici s-a realizat din perspectiva unei funcții de regresie ce testează posibilitatea existenței unei corelații între variabilele analizate atât din punct de vedere static, cât și dinamic. Această metodă de analiză s-a realizat deoarece considerăm că ajutorul de stat, ca instrument al politicilor economice, este influențat într-o măsură variabilă de transformările de la nivel macroeconomic.

Structura lucrării

Capitolul 1. Concurența economică - de la cadrul teoretico-conceptual la realitatea din Uniunea Europeană

Primul capitol tratează evoluția concurenței economice de la clarificările conceptuale aferente teoriei economice moderne și contemporane la fundamentarea politicii Uniunii Europene în domeniul concurenței. Cu toate că până în prezent nu s-a cristalizat o definiție unică sau unanim acceptată cu privire la ceea ce reprezintă concurența din punct de vedere economic, se poate remarca faptul că aceasta deține un loc important în cadrul evoluției teoriei economice, care demonstrează atât complexitatea deosebită, cât și dinamica deosebită a mutațiilor și transformărilor care au avut loc la nivel temporal. În acest context, una dintre contribuțiile cele mai semnificative ale teoriei economice se referă la utilizarea diferitelor forme ale concurenței ca modele de referință pentru transpunerea la nivelul realității empirice.

pentru perioada 1992-2010, valorile medii, abaterile standard, precum și extinderea metodologiei de calcul pentru ajutoarele orizontale și sectoriale reprezintă contribuție proprie.

Modelul concurenței perfecte a fost utilizat în numeroase rânduri drept etalon pentru analiza posibilelor abateri practice de la standardele impuse de către acesta, însă considerăm că acest demers prezintă unele inconveniente, deoarece concurența perfectă are un caracter preponderent teoretic, astfel că apreciem de o utilitate mai mare utilizarea altor modele de referință, mai apropiate de funcționarea practică a principiilor economiei de piață, precum modelul concurenței funcționale („*workable competition*”).

Introducerea concurenței ca principiu fundamental al politicilor economice a fost favorizată de progresele înregistrate de procesul construcției europene. Componentă de primă importanță a politicilor comune ale Uniunii Europene, politica în domeniul concurenței a apărut pentru prima dată într-o formă integrată în *acquis*-ul comunitar în cadrul Tratatului de la Roma (1957) și a avut de atunci o contribuție semnificativă la dezvoltarea economică și la maximizarea bunăstării în spațiul comunitar, fiind considerată pe bună dreptate ca fiind „*una dintre poveștile de succes ale procesului integrării europene*”¹¹.

Capitolul 2. Literatura de referință în domeniul ajutorului de stat

Ajutoarele de stat au reprezentat obiectul de studiu al numeroaselor domenii de investigație ale științelor economice (teoria și politica comercială strategică, finanțele publice, geografia economică, economia politică comparată), care au explicat într-o manieră diferită rolul și importanța acestora, ca instrumente de acțiune ale intervenționismului statal în economie.

În contextul în care intervenția statului prin intermediul ajutorului de stat a fost, în general, criticată de către teoria economică ca urmare a impactului negativ asupra procesului de distribuție a resurselor, una dintre contribuțiile semnificative ale literaturii de specialitate se referă la analiza comparativă a posibilelor consecințe negative cauzate de ajutoarele de stat, față de potențialele avantaje ale acestora, sugerând că semnificația globală a acestora se poate realiza ca urmare a unor analize cost-beneficiu.

¹¹ Michelle Cini, Lee McGowan, *Competition policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, Macmillan Publishers Limited, (ediția a doua), 2009, p.1.

Capitolul 3. Analiza cadrului juridic al politicii în domeniul ajutorului de stat

În conformitate cu analiza cadrului juridic, se poate considera că în vederea îndeplinirii caracterului de „ajutor de stat”, o măsură trebuie să îndeplinească următoarele condiții : ajutorul să fie furnizat din resursele statului; ajutorul să distorsioneze concurența și să afecteze comerțul intra-comunitar; ajutorul să avantajeze anumite firme sau realizarea anumitor produse; destinatarii sprijinului încorporat în ajutor să beneficieze de un anumit avantaj care ar fi indisponibil în alte condiții de piață.

Condițiile cu care operează Comisia pentru a desemna existența unui ajutor de stat au fost considerate de către literatura de specialitate ca fiind ambigue din punct de vedere economic. Conform rezultatelor furnizate de către aceasta, interdicția acoperă din punct de vedere teoretic toate schemele de ajutoare de stat, deoarece este foarte greu de găsit în practică ajutoare de stat care să nu aibă în practică un efect real sau potențial asupra concurenței sau comerțului de la nivel comunitar. Prin urmare, Comisia beneficiază, în practică, de un nivel semnificativ de discreție pe care o poate exercita în vederea autorizării ajutoarelor de stat, care nu este limitată decât parțial de criteriile operaționale, care nu iau în considerare totalitatea efectelor ajutoarelor de stat.

Capitolul 4. Analiza rațiunilor și obiectivelor politicii în domeniul ajutoarelor de stat

În conformitate cu analiza literaturii de referință în domeniul ajutorului de stat, una dintre cele mai importante rațiuni care pot justifica acordarea ajutoarelor de stat se referă la posibilitatea de a corecta sau compensa rezultatele ineficiente ale funcționării piețelor („eșecuri ale pieței”). Existența unui eșec al pieței nu garantează însă faptul că ajutorul de stat contribuie la eliminarea imperfecțiunilor și la creșterea bunăstării economice și sociale, astfel că eșecul pieței reprezintă o condiție necesară, dar nu și suficientă pentru furnizarea unui ajutor de stat. În acest context, răspuns politic cel mai avantajos ar fi adresarea directă a eșecului de piață, în timp ce ajutorul de stat ar trebui considerat a fi doar a doua opțiune avută în vedere de către factorii decizionali atunci când măsurile directe nu sunt posibile.

Considerăm că atunci când ajutoarele de stat propuse nu sunt de natură generală, autorităților guvernamentale care acordă sprijinul ar trebui să identifice sursa primară a imperfecțiunii sau eșecului pieței, să evalueze din perspectivă cantitativă, dar și calitativă efectele pozitive și negative ale implementării ajutoarelor și în acest fel să demonstreze maniera în care măsurile propuse corectează imperfecțiunea existentă la nivelul pieței. Prin urmare, este foarte puțin probabil ca ajutoarele acordate unor firme sau sectoare particulare să constituie cea mai bună metodă de a corecta eșecuri generale ale pieței și ar trebui, în acest caz, interzise, chiar dacă autoritățile care propun acordarea măsurilor demonstrează că acestea au capacitatea de a-și continua desfășurarea activităților și în absența sprijinului guvernamental.

Din punct de vedere teoretic, literatura de referință menționează dintre principalele obiective avute în vedere de politica în domeniul ajutorului de stat : menținerea unei concurențe nedistorsionate la nivel comunitar; sporirea eficienței și a competitivității economice, precum și promovarea coeziunii economice și sociale. Cu toate acestea, principalul obiectiv care a fost confirmat în mod explicit de cadrul juridic european este cel al nedistorsionării concurenței la nivel comunitar. Acesta nu generează însă situații de optim paretian în toate situațiile existente, astfel că este puțin probabil să existe o utilitate identică în cazul controlului ajutoarelor de stat care să funcționeze atât la nivel comunitar, cât și la nivel național, aspect care poate fi relevant în contextul analizei statelor aflate în tranziție spre o economie de piață, a căror situație specifică poate determina apariția unor aspecte particulare cu privire la realizarea obiectivelor de către politica în domeniul ajutoarele de stat.

Pe de altă parte, în contextul tentativelor de realizare a bunăstării la nivelul societății, intervențiile guvernamentale pot să aibă în vedere nivelul de eficiență sau pe cel de echitate al măsurilor de ajutor de stat, ceea ce impune realizarea unui compromis între cele două obiective fundamentale, deoarece în general nu este posibil să se urmărească realizarea în egală măsură a ambelor perspective.

Cu toate că funcționarea mecanismelor pieței reprezintă, fără îndoială, un factor de progres și în același timp cel mai potrivit mijloc de distribuție a factorilor de producție, trebuie precizat că există situații în care realizarea acestor obiective nu este posibilă fără apariția unor costuri sociale semnificative, ceea ce necesită operarea unor intervenții

exterioare care să echilibreze în mod corespunzător rezultatele economice și sociale. În aceste cazuri, intervențiile prin intermediul ajutorului de stat pot fi utilizate ca instrumente structurale de gestionare a politicilor publice, având menirea de a asigura reintegrarea sectoarelor subvenționate într-un circuit concurențial funcțional, reducând în același timp, costurile de natură socială ale acestor transformări.

În acest context, putem aprecia că eficiența nu este singura valoare economică care trebuie luată în considerare, având în vedere legitimitatea existenței unor valori multiple la nivel social, precum echitatea distributivă sau oportunitățile economice și sociale, deschizând astfel calea spre o problematizare mai amplă a rațiunilor care pot justifica intervenția guvernamentală prin intermediul ajutoarelor de stat.

Capitolul 5. Analiza politicii în domeniul ajutorului de stat în context instituțional

Una dintre cele mai semnificative trăsături caracteristice se referă la faptul că în acest domeniu nu există autorități naționale cu privire la formularea și aplicarea normelor, ca urmare a faptului că instituția comunitară având aceste atribuții, Comisia Europeană, manifestă atribuții de natură supranațională.

Rolul relativ restrâns al Consiliului și Parlamentului European în gestiunea politică a ajutorului de stat exprimă faptul că relațiile de natură instituțională dintre Comisie și Curtea Europeană de Justiție se substituie interacțiunilor instituționale tipice arhitecturii europene dintre Comisie, Parlament și Consiliu. Din acest punct de vedere, literatura de referință de la nivel european a fost preocupată în mod constant de studiul teoretic al interacțiunilor instituționale aparținând unor diverse nivele de administrație, care au fost analizate din mai multe perspective aparținând unor curente doctrinare diferite.

În conformitate cu unul dintre cele mai relevante astfel de modele („modelul principal-agent”), relațiile dintre Statele Membre și Comisie sunt analizate din perspectiva procesului de delegare a autorității spre forme de reprezentare de natură supranațională, stabilindu-se astfel un cadru specific de interacțiune caracterizat de un proces permanent de negociere între actorii politici și economici de la nivel național și comunitar. Această analiză instituțională a fost suplimentată de un studiu empiric cu

privire la procesul decizional al Comisiei Europene în privința ajutorului de stat, care a relevat faptul că, din perspectivă temporală, relațiile dintre Comisie și Statele Membre au înregistrat un nivel de predictibilitate în creștere, cu toate că s-au înregistrat fluctuații semnificative cu privire la evoluția situațiilor în care Comisia nu a ridicat obiecții sau a adoptat decizii negative cu privire la autorizarea schemelor propuse de către Statele Membre. De asemenea, se pot constata anumite fluctuații și în legătură cu situația ajutoarelor de stat notificate de către Statele Membre, ceea ce evidențiază faptul că, în pofida existenței unor progrese evidente cu privire la desfășurarea procesului de notificare, Statele Membre continuă să recurgă la subvenționarea economiilor proprii în funcție de factori economici și sociali specifici.

În acest context, suntem de părere că modelul principal-agent constituie un instrument sugestiv pentru a interpreta relațiile instituționale de la nivel european, dar, pe de altă parte, relațiile dintre Comisie și Statele Membre trebuie considerate ca rezultatul unor procese de interdependență complexă în care rezultatul negocierilor de la diverse niveluri de administrație trebuie să fie, în esență, de natură cooperativă, iar curente teoretice care studiază aceste interacțiuni ar trebui să fie ofere explicații complementare cu privire la funcționarea arhitecturii instituționale europene.

Capitolul 6. Analiza empirică a ajutorului de stat în context macroeconomic

În conformitate cu analiza empirică a ajutoarelor de stat, se poate confirma existența unei tendințe generale de scădere a acordării ajutoarelor de stat de către Statele Membre, cu toate că există în continuare diferențe variabile legate de modul de operare al acestui proces în funcție de acțiunea interdependentă a unor factori multipli de natură economică, politică și socială.

Pe de altă parte, analiza realizată nu ne-a permis să observăm o reorientare sistematică a ajutoarelor de stat dinspre obiective sectoriale spre obiective orizontale, ca urmare a faptului că politicile de furnizare a ajutoarelor de către Statele Membre exprimă existența unor modele eterogene cu un puternic caracter specific în funcție de situațiile particulare de la nivel național. Acest lucru poate semnifica faptul că ajutoarele de stat se acordă în anumite situații și pentru îndeplinirea unor obiective cu caracter specific,

corespunzătoare particularităților economice și sociale de la nivelul Statelor Membre, indicând faptul că tradițiile naționale constituie în numeroase situații un factor important în conturarea evoluției ajutorului de stat în Uniunea Europeană.

Una dintre contribuțiile personale ale acestui studiu se referă la analiza empirică a ajutoarelor de stat în context macroeconomic, care a urmărit testarea relațiilor stabilite între ajutoarele de stat pe de o parte și indicatorii macroeconomici, pe de altă parte. Utilizând date furnizate de către Comisia Europeană pentru perioada 1992-2010, putem remarca faptul că procesul de creștere economică (cuantificat prin evoluția nivelului PIB) are o influență semnificativă asupra fenomenului de furnizare a ajutoarelor de stat, cu toate că datele utilizate pentru această analiză nu confirmă în toate situațiile existența unei relații direct proporționale între dimensiunea economiei Statului Membru și capacitatea acesteia de a acorda ajutoare de stat în mod proporțional cu mărimea economiei proprii.

În general, corelațiile dintre ajutorul de stat și variabilele macroeconomice luate în considerare nu reliefează conturarea unor caracteristici unitare cu privire la statele care utilizează acest instrument, ceea ce sugerează faptul că nivelul de acordare al ajutorului de stat, constituie într-o măsură semnificativă o atribuție autonomă a guvernelor naționale.

Capitolul 7. Ajutorul de stat în contextul crizei economico-financiare

Criza economico-financiară a condus la o creștere a ajutoarelor de stat acordate de către Statele Membre, ca urmare a faptului că acestea au avut în vedere în primul rând conservarea obiectivelor de stabilitate economică și financiară și mai puțin obiectivul menținerii unei concurențe nedistorsionate la nivel comunitar. Manifestarea crizei economico-financiare a contribuit într-o măsură substanțială la transformarea rolului și modalităților de utilizare ale ajutorului de stat, iar impactul pe termen lung al acestor mutații va depinde de numeroși factori, dintre care considerăm că merită subliniați voința politică a Comisiei Europene și măsura în care cooperarea dintre instituțiile comunitare și Statele Membre va determina eficientizarea funcționării și implementării mecanismelor specifice politicii în domeniul ajutorului de stat.

Reconsiderările teoretice și de politică economică care au însoțit transformările crizei economic-financiare au situat ajutorul de stat, ca parte componentă a politicii în domeniul concurenței, la interferența dintre tendințele de liberalizare și dereglementare, pe de o parte și manifestările intervenționiste de natură keynesistă, ajungând până la forme de protecționism, pe de altă parte. Succesul neoliberalismului, ca ideologie a construcției economice europene, a impus politica privind concurența drept „piatră de temelie a politicii micro-economice europene”¹², conducând, în timp, la accentuarea principiilor concurențiale ale economiei de piață atât din motive de eficiență economică, vizând corectarea unor inerente eșecuri de piață, cât și ca urmare a necesității creșterii competitivității economiei europene la nivel internațional. Acest progres al liberalizării și dereglementării în domeniul economic a fost marcat de o „sciziune” ca urmare a apariției crizei economico-financiare, care a produs mutații și chiar interogări cu privire la modalitățile de utilizare a ajutorului de stat, astfel că principiile concurenței nedistorsionate au fost subordonate, cel puțin temporar, salvării și restructurării economiilor Statelor Membre.

Capitolul 8. Studiu de caz. Marea Britanie

Evoluția economiei britanice din perioada postbelică a evidențiat faptul că ajutoarele de stat nu au avut efectul scontat, acela de a contribui la sporirea ocupării forței de muncă și la creșterea economică. Prin urmare, literatura de referință a fost critică cu privire la experiența britanică în materie de ajutoare de stat, dar această perspectivă se referă într-o măsură importantă la stabilirea obiectivelor economice fundamentale.

Unul dintre fenomenele caracteristice cu care s-a confruntat economia și societatea britanică începând cu perioada postbelică a fost înregistrarea unui nivel ridicat al șomajului, astfel că unul dintre scopurile avute în vedere de politica în domeniul ajutorului de stat a vizat creșterea ocupării forței de muncă și relansarea economică a regiunilor afectate de declinul industrial.

¹² Stephen Wilks, *Competition Policy in the Recession : industrial crisis and implications for the economic constitution*, Paper for EUSA, Los Angeles, April 2009.

În paralel, eliminarea graduală a proiectelor de susținere a investițiilor sectoriale a fost însoțită de o transformare substanțială a politicilor economice guvernamentale dinspre susținerea regiunilor și firmelor în dificultate spre susținerea ajutoarelor pentru cercetare și dezvoltare, precum și a unei game largi de servicii, în vederea promovării formelor de asistență financiară de natură orizontală. Acest lucru a marcat o transformare paradigmatică a intervenției guvernamentale în favoarea formelor de ajutoare de stat care au un rol major cu privire la stabilirea eficienței productive și alocative la nivelul piețelor.

Concluzii și recomandări

Sintetizând, putem afirma că rolul și importanța politicii în domeniul ajutorului de stat au fost majore în crearea și consolidarea mecanismelor integrării europene. Politica în domeniul ajutorului de stat a apărut ca o consecință a statelor fondatoare ale Tratatului de la Roma de a edifica funcționarea economiei comunitare pe reguli care să permită creșterea eficienței economice, dar și a coeziunii economice și sociale la nivelul Statelor Membre. În vederea realizării acestui lucru, Comisia Europeană a evidențiat în numeroase rânduri importanța analizei economice pentru fundamentarea riguroasă a deciziilor în domeniul ajutorului de stat. Prin urmare, luând în considerare necesitatea de creștere a transparenței și a eficienței în domeniul procesului de autorizare a ajutoarelor de stat, considerăm de o importanță majoră **propunerea unor măsuri de îmbunătățire a analizei economice** întreprinse de către Comisia Europeană cu privire la situațiile de ajutoare de stat (cazuri individuale și scheme de ajutoare de stat):

a) **studierea obiectivelor urmărite de către ajutoarele de stat**; în concepția noastră, analiza economică a posibilelor distorsiuni ale concurenței trebuie să se concentreze într-o măsură semnificativă asupra modalităților în care ajutorul de stat este direcționat pentru a se adresa „eșecurilor pieței”. În conformitate cu îndeplinirea acestui obiectiv, considerăm de o utilitate practică evidențierea unor **recomandări** :

- dezvoltarea de către Comisia Europeană, în strânsă cooperare cu Statele Membre, a unui proces sistematic de evaluare a istoriei implementării măsurilor de ajutoare de către Statele Membre, cu scopul evaluării performanței ajutoarelor de stat cu

privire la gradul de realizarea a obiectivelor asumate de către acestea; acest proces ar trebui să conducă la actualizarea periodică a criteriilor de evaluare a ajutoarelor de stat, care ar trebui să fie publicate pentru a crește diseminarea aparatului metodologic utilizat de către Comisie la nivelul publicului interesat;

- controlul realizat în domeniul ajutorului de stat ar trebui să se refere într-o măsură mai mare la procesul de identificare într-o manieră explicită a „eșecurilor de piață” care sunt urmărite prin acordarea ajutoarelor de stat; identificarea precisă a imperfecțiunilor adresate poate conduce la analiza comparativă a costurilor și beneficiilor presupuse de ajutoarele de stat;

- necesitatea cuantificării, în măsura în care acest lucru este posibil, a costurilor și beneficiilor presupuse de ajutoarele de stat, pentru a facilita procesul de evaluare a acestora din perspectiva analizei cost-beneficiu; cu toate că suntem conștienți de dificultatea presupusă de un asemenea demers, considerăm că acesta poate fi important din perspectiva evaluării credibilității schemelor de ajutoare propuse de către Statele Membre;

b) studierea gradului de corespondență dintre ajutoarele de stat și obiectivele avute în vedere prin implementarea acestora; în concepția noastră, pentru îndeplinirea acestui deziderat, considerăm utile următoarele **recomandări**:

- dimensiunea (cantitativă) a ajutoarelor de stat trebuie să fie adaptată „eșecurilor pieței” cărora li se adresează și instrumentelor specifice prin care ajutoarele de stat sunt acordate; în acest sens, suntem de părere că nu trebuie utilizat în mod necesar criteriul reducerii cantitative a ajutoarelor de stat, ci mai degrabă suntem de părere că dimensiunea acestora ar trebui adaptată diferitelor tipuri de „eșecuri ale pieței” și diferitelor tipuri de instrumente ale ajutoarelor de stat;

- procesul de evaluare realizat de către Comisia Europeană ar trebui să ia în considerare în mod expres gradul de relevanță al instrumentelor de acordare a ajutoarelor de stat, ceea ce are implicații directe cu privire la capacitatea ca acestea să se adreseze în mod corespunzător „eșecurilor pieței”;

- necesitatea existenței unei analize sistematice cu privire la corespondența dintre instrumentele de acordare a ajutoarelor de stat și activitatea sau sectorul economic subvenționat de către acestea;

- schemele de ajutoare de stat trebuie să fie accesibile tuturor întreprinderilor interesate, iar procesul de alocare a fondurilor trebuie să se bazeze pe proceduri transparente și eficiente din punct de vedere economic;

c) **utilizarea unei „analize contrafactice”**, prin intermediul evaluării comparative a situației „cu ajutor de stat” și „fără ajutor de stat”, ceea ce considerăm că poate facilita evaluarea costurilor și a beneficiilor presupuse de ajutoarele de stat; în acest context, putem face următoarele posibile **recomandări** :

- utilizarea caracteristicilor pieței (de exemplu măsurarea nivelului de concentrare a industriei la nivelul căreia se acordă ajutoarele de stat) pentru evaluarea consecințelor acordării ajutoarelor de stat asupra posibilității distorsiunii concurenței (de exemplu, pentru o anumită reducere a prețului practicat ca urmare a acordării ajutorului, un nivel mai ridicat de concentrare presupune, în mod teoretic, efecte negative asupra întreprinderilor concurente și efecte pozitive asupra bunăstării consumatorilor);

- utilizarea caracteristicilor întreprinderii beneficiare a ajutorului de stat pentru cuantificarea impactului asupra concurenței; în acest caz, ca urmare a diversității situațiilor posibile, este necesară o analiză particulară a caracteristicilor dobândite de către întreprinderea beneficiară în fiecare situație în parte;

În ceea ce ne privește, considerăm că propunerea acestor măsuri de îmbunătățire a analizei economice realizate de către Comisia Europeană poate contribui într-o măsură semnificativă la creșterea predictibilității instituționale și a eficientizării mecanismelor de funcționare a procesului de autorizare a ajutoarelor de stat. De asemenea, suntem de părere că, în anumite situații, companiile europene pot fi dezavantajate la nivelul pieței globale de reglementările europene prea „rigide” cu privire la autorizarea ajutoarelor de stat, ceea ce se poate repercuta într-un mod negativ asupra nivelului de competitivitate globală a Uniunii Europene.

În acest context, politica în domeniul ajutorului de stat trebuie să se adapteze cerințelor aflate într-o continuă dinamică de la nivelul economiei globale și să servească într-o măsură substanțială obiectivului Uniunii Europene de a deveni un veritabil „model” cu privire la capacitatea de a deveni o economie inteligentă, durabilă și favorabilă competitivității, dar și incluziunii și coeziunii economice și sociale. Pentru realizarea acestui deziderat, considerăm că procesul de consolidare a funcționării principiilor și mecanismelor concurențiale, pe de o parte, și procesul de creștere a competitivității economice a Uniunii Europene la nivel internațional, pe de altă parte, nu reprezintă două realități divergente care pot intra în contradicție și care trebuie ajustate pentru a se realiza un posibil „compromis”, ci trebuie avute în vedere de factorii decizionali în mod complementar pentru a se viza dezvoltarea economică și socială durabilă a Uniunii Europene în secolul al XXI-lea.

Referințe bibliografice

Abraham-Frois Gilbert, *Economia politică*, ediția a doua, Editura Humanitas, București, 1998.

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

Adams James D., *Fundamental Stocks of Knowledge and Productivity Growth*, *Journal of Political Economy*, Vol. 98, 1990, pp. 673 – 702.

Ahlborn, C., Caffarra, C., *State Aid and Financial Crisis – The Application of the Principles of Restructuring Aid in Systemic Crisis Situations*, Global Competition Law Centre, College of Europe, Bruges, 2009.

Allaire, Y. și Firsirotu M. E., *Theories of organizational culture*, *Organization Studies* 5 (3), 1984, pp. 193-226.

Almond G. și Verba S., *The Civic Culture*, Little, Brown, Boston, 1963.

Ambroziak Adam, *State aid as an instrument for reinforcing competitiveness of Polish undertakings. Necessity for retargeting of the granted aid?* Center for Social and Economic Research, Warsaw, 2005.

Andriessen F., *The Role of Anti-Trust in the Face of Economic Recession: State Aids in the EEC*, *European Competition Law Review*, 1983.

Anestis Paris, Howrey Simon Arnold , *Developments in State aid: policy in the making*, *The European Antitrust Review* 2004.

Arrow K., *Economic welfare and the allocation of resources for invention*, în Nelson R. (ed.), *The Rate and Direction of Inventive Activity: Economic and Social Factors*, Princeton University Press, Princeton, 1962.

Aydin Umut, *Supporting Industries in the Age of Globalization and Regionalization : State Aid in the European Union*, lucrare prezentată la Biennial Conference of the European Union Studies Association Montreal, Canada, 17-19 May 2007, <http://aei.pitt.edu/7687/1/aydin-u-01d.pdf> [accesat 17/10/2011];

Bain Joe S., *Relation of profit rate to industry concentration: American manufacturing, 1936-1940*, în *Quarterly Journal of Economics*, nr. 65, 1951.

Bain Joe S., *Barriers to new competition*, Harvard University Press, Cambridge, 1956.

Balcerowicz, E., *Barriers to Entry and Growth of New Firms in Early Transition*, Kluwer Academic Publishers, Boston, 2003.

Baldwin, R. și Houghton, J., *Circular arguments: the status and legitimacy of administrative rules*, Public Law, 1986, pp. 239-284.

Barysch Katinka, Grant Charles, Tilford Simon și Whyte Philip, *The new Commission's economic philosophy*, Centre for European Reform, London, 2010.

Baumol William, Panzar John C. și Willig Robert D., *Contestable Markets and the Theory of Industry Structure*, Editura Harcourt Brace Jovanovitch, New York, 1982.

Băcilă Nicolae, *Concurență și ajutor de stat: perspective și provocări în contextul crizei economico-financiare*, Revista de Studii și Cercetări economice *Virgil Madgearu*, Anul III, Nr. 1, Cluj Napoca, 2010, pp. 5-21.

Băcilă Nicolae, *From the transition difficulties to the challenges of the economic and financial crisis: State aid in Central Europe*, lucrare publicată în Revista *Economie Teoretică și Aplicată*, volum suplimentar, 2009, pag. 202-208.

Băcilă Nicolae, *The relation between State aid and economic development in the European Union*”, lucrare publicată în Revista *The Romanian Economic Journal*, anul XIII, nr.36, iunie 2010, pag. 111-122.

Băcilă Nicolae, *Impactul crizei economico-financiare asupra ajutorului de stat : între liberalizare și intervenționism*, lucrare publicată în revista *Revista Economie Teoretică și Aplicată*, volum suplimentar, 2010, pag. 585-591.

Băcilă Nicolae, *The relationship between government and business R&D expenditure in the European Union*, lucrare publicată în Revista *Anale. Seria Științe economice*. Timișoara, Vol. XVIII/ 2012, ISSN 1582-2680, pag. 134-141.

Băcilă Nicolae, *The implications of state aid to R&D on economic development in the European Union*, lucrare publicată în Revista *Analele Universității din Oradea, Științe economice*, Vol. XXI, Nr.1, Iulie 2012, ISSN 1582-5450, pag. 96-101.

Băcilă Nicolae, *Quantitative and qualitative considerations regarding contemporary trends of the EU State aid policy*, lucrare susținută la Conferința internațională *Financial Trends in the Global Economy* organizată de Universitatea

„Babeş-Bolyai” Cluj Napoca, Facultatea de Științe Economice și Gestiunea Afacerilor, 13-14 noiembrie 2009 și publicată în volumul *Financial Trends in the Global Economy Part I*, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, ISBN 978-973-133-703-6, pag. 34-50.

Behrens, A., *Financial Impacts of Climate Change: An Overview of Climate Change – related Actions in the European Commission’s Actions Development Cooperation*, Centre for European Policy Studies, CEPS Working Documents, No. 305/September 2008.

Berghahn V. R., *The Americanisation of West Germany Industry*, Berg, Leamington, 1986.

Bergström F., *Capital subsidies and the performance of firms*, Small Business Economics, 14, 2000, pp. 183-193.

Bernini G., *The rules on competition. Thirty years of Community Law*, Centre Européen des Consommateurs, Luxembourg, 1983.

Bertero Elisabetta, Rondi Laura, *Hardening a Soft Budget Constraint Through “Upward Devolution” to a Supranational Institution. The Case of Italian State-Owned Firms and the European Union*, UNU WIDER Discussion Paper no.16, January 2002.

Besley Timothy, Seabright Paul, *The effects and policy implications of state aids to industry: an economic analysis*, Economic Policy, 14 (28), April 1999.

Bewley T., *A Critique of Tiebout’s Theory of Local Public Expenditures*, Econometrica, 49, 1981, pp. 713-740.

Bhagwati J., *The Generalised Theory of Distortions and Welfare*, în Bhagwati J. et al. (eds.), *Trade, Balance of Payments and Growth*, North Holland, Amsterdam, 1971, pp. 69-90.

Bhagwati J. și Ramaswami V., *Domestic Distortions, Tariffs and the Theory of Optimum Subsidy*, Journal of Political Economy, vol. 72, 1963, pp. 44-50.

Bianchi P. și Labory S., *Empirical evidence on industrial policy using state aid data*, International Review of Applied Economics, vol. 20, 2006, p. 603-621.

Bienayme Alain, *Principes de concurrence*, Editura Economica, Paris, 1998.

Black D. și Hoyt W., *Bidding for firms*, American Economic Review, 79, 1989, pp. 1249-1256.

Blauberger M., *European State Aid Control in the New Member States – the Examples of Poland and the Czech Republic*, in European Union Studies Association, Tenth Biennial International Conference, Montreal, 17-19 May 2007.

Blauberger M., *From Negative to Positive Integration. European State Aid Control through Soft and Hard Law*, in European Union Studies Association, Eleventh Biennial International Conference, Los Angeles, 23-25 Aprilie 2009.

Bodea Gabriela, *Microeconomia : principiile și mecanismele jocului*. Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2002.

Boin, A., 't Hart, P. și McConnell, A., *Crisis exploitation: political and policy impacts of framing contests*, Journal of European Public Policy, 16(1), 2009, pp. 81-106.

Bojańczyk, Mirosław, *The ineffectiveness of state as a controller and owner*, Szkoła Główna Handlowa, Warsaw, 2010, <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/23933/>

Boldrin Michele și Canova Fabio, *Inequality and convergence in Europe's regions: reconsidering European regional policies*, Economic Policy, Vol. 16, Nr. 32, Aprilie 2001, pp. 205–253.

Bond E. și Samuelson L., *Tax holidays as signals*, American Economic Review, 76, 1986, pp. 820-826.

Braudel Fernand, *Jocurile schimbului*, Editura Meridiane, București, 1985.

Brander James A. și Spencer Barbara J., *Export Subsidies and International Market Share Rivalry*, Journal of International Economics, 18, 1985, pp. 83-100.

Braïleanu Traian, *O istorie a doctrinelor economice*, Editura Institutul European, Iași, 2000.

Brennan G. și Buchanan J., *The Power to Tax: Analytical Foundations of a Fiscal Constitution*, Cambridge University Press, Cambridge, 1980.

Buchanan James M. și Musgrave Richard A., *Public Finance and Public Choice: Two Contrasting Visions of the State*, MIT Press, Cambridge, 1999.

Buisseret T. J., Cameron H. M. și Georghiou L., *What Difference Does It Make - Additionality in the Public Support of R&D in Large Firms*, International Journal of Technology Management, Vol. 10, Nr. 4-6, 1995, pp. 587-600.

Bulmer, S., *Institutions and policy change in the European Communities: the case of merger control*, Public Administration 72 (3), 1994, pp. 423-44.

Bussière Matthieu, Pérez-Barreiro Emilia, Straub Roland și Taglioni Daria, *Protectionist Responses to the Crisis : Global Trends and Implications*, European Central Bank, Occasional Paper Series, No.110, May 2010.

Büthe, T., *The Politics of Competition and Institutional Change in European Union: The First Fifty Years*, în Meunier, S., McNamara, K., (eds.), *The State of the European Union: Making History; European Integration and Institutional Change at Fifty*, Vol. 8, Oxford University Press, Oxford, 2007.

Büthe, T., *The Evolution of Supranational Antitrust Enforcement and Control of Government Subsidies in the EU*, New Global Law and Policy (Hokkaido, Japan), 2(2), 2009, pp. 181-206.

Caves R. E., *Industrial efficiency in six nations*, Editura MIT Press, Cambridge, 1992.

Chick M., *Governments, Industries and Markets : Aspects of Government – Industry relations in the UK, Japan, West Germany and the USA since 1945*, Edward Elgar, London, 1990.

Chindooroy R., Muller P. și Notaro G., *Company survival following rescue and restructuring state aid*, European Journal of Law and Economics, 24, 2007, pp. 165-186.

Chrystal K. Alec, Lipsey Richard G., *Economics for Business and Management*, Oxford University Press, 1997.

Cincera M., Czarnitzki D. și Thorwarth S., *Efficiency of public spending in support of R&D activities: An international comparison*, Final report of a study commissioned by the European Commission, Directorate-Generale for Economic and Financial Affairs, 2008.

Cini Michelle, *Policing the internal market: the regulation of competition in the European Commission*, teză de doctorat, University of Exeter, United Kingdom, 1994.

Cini Michelle, *Administrative Culture in the European Commission: the case of competition and environment*, lucrare prezentată la European Community Studies Association (ECSA), Fourth Biennial International Conference, Charleston, South Carolina, USA, 11-14 mai 1995.

Cini Michelle, *From Soft to Hard Law? Discretion and Rule-making in the Commission's State Aid Regime*, European University Institute, RSC 2000/35, 2000

Cini, M., *The soft law approach: Commission rule making in the EU's state aid regime*, Journal of European Public Policy, Routledge, (8) : 2, April 2001.

Cini Michelle, McGowan Lee, *Competition policy in the European Union*, second edition, Palgrave Macmillan, Macmillan Publishers Limited, 2009.

Ciobanu Gheorghe (coord.), *Microeconomie*, Editura Imprimeria Ardealul, Cluj Napoca, 2007.

Clarysse B., Bilsen V., Steurs G. și Larosse J., *Measuring additionality of R&D subsidies with surveys: Towards an evaluation methodology for IWT-Flanders*, în *Making the Difference. The Evaluation of "Behavioural Additionality" of R&D Subsidies*, IWT-Observatory, 2004.

Coates D., *The Question of UK Decline*, Harvester - Wheatsheaf, London, 1994.

Coates D. (ed.), *Industrial Policy in Britain*, Macmillan Press, London, 1996.

Cocioc Paul, *Teoria concurenței în retrospectivă*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 1999.

Cocioc Paul, *Sistemul pieței și economiile contemporane*, Editura ETA, Cluj Napoca, 2004.

Colander David C., *Microeconomics*, Irwin McGraw-Hill, 1998.

Collie D. R., *State Aid in the European Union: The Prohibition of Subsidies in an Integrated Market*, International Journal of Industrial Organisation, 18, 2000, pp. 867-884.

Collie D. R., *Prohibiting State Aid in an Integrated Market*, Journal of Industry, Competition and Trade, 3(2), 2002, pp. 215-231.

Comanor William S., Wilson Thomas A., *Advertising and Market Power*, Harvard University Press, Cambridge, 1974.

Cownie, F., *State aid in the Eighties*, European Law Review, 11, 1986, pp. 247-269.

Cram L., *The European Commission as a multi-organization: social policy and IT policy in the EU*, Journal of European Public Policy 1 (2), 1994, pp. 195-217.

Cremona Marise, *State Aid Control: Substance and Procedure in the Europe Agreements and the Stabilisation and Association Agreements*, European Law Journal, Vol. 9, No. 3, July 2003.

Cuneo P. și Mairesse J., *Productivity and R&D at the Firm Level in French Manufacturing*, în Griliches Z. (ed.), *R&D, Patents and Productivity*, University of Chicago Press, Chicago, 1984, pp. 375-392;

Czarnitzki D. și Fier A., *Do innovation subsidies crowd out private investment? Evidence from the German service sector*, Applied Economics Quarterly, Vol. 48, Nr. 1, 2002, pp. 1-25.

Czarnitzki D. și Fier A., *Do R&D Subsidies matter? Evidence for the German Service Sector*, ZEW Discussion Paper 01-19, Mannheim, 2001.

Dagenais M., Mohnen P. și Thierrien P., *Do Canadian Firms Respond to Fiscal Incentives to Research and Development?*, Tilburg University, 1997.

Dam K., *GATT Law and International Economic Organisation*, University of Chicago Press, Chicago, 1970.

Dan Vasile (coord), *Strategii și structuri industriale competitive*, Editura All Educațional, București, 1997.

David P. A., Hall B. H. și Toole A. A., *Is public R&D a complement or substitute for private R&D?*, A review of the econometric evidence, Research Policy, Vol. 29, 2000, pp. 497-529.

Dearde, S., *EU Development Policy: Delivering Aid Effectiveness*, Jean Monnet/Robert Scuman Paper Series, University of Miami, Florida, EU Center of Excellence, Vol.8, No.10, June 2008.

Deakin B. și Pratten C., *Effects of the Temporary Employment Subsidy*, Department of Applied Economics, Occasional Papers 53, Cambridge University Press, 1981.

Della Cananea Giacinto, *Administration by Guidelines: The Policy Guidelines of the Commission in the Field of State Aids*, în Ian Harden (ed.), *State aid : Community Law and Policy*, Bundesanzeiger, Köln, 1993, pp. 61-75.

Dewatripont Mathias și Seabright Paul, *“Wasteful” public spending and State aid control*, Journal of the European Economic Association, 4, (2-3), 2006.

Doleys Thomas J., *Member States and the European Commission: Theoretical Insights from the New Economics of Organization*, Journal of European Public Policy, 7, 2000.

Doleys Thomas J., *Fifty Years of Molding Article 87: The European Commission and the Development of EU State Aid Policy (1958-2008)*, paper presented at the 11th Biennial International Conference of the European Union Studies Association, Aprilie 23-25, 2009, Marina del Ray, California.

Doleys Thomas J., *Managing State Aid in Times of Crisis : The Role of the European Commission*, paper prepared for presentation at the ECPR Fifth Pan-European Conference on EU Politics, June 23-26, 2010, University of Oporto and University of Fernando Pessoa, Porto, Portugal.

Dosi Giovanni, *Sources, procedures and microeconomics effects of innovation*, în Journal of Economic Literature, Nr. 88, 1988.

Douglas Evan J., *Managerial Economics - Analysis and Strategy*, Editura Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1992.

Doyle C. și van Wijnbergen S., *American Federalism: Competition among Governments*, Mass D.C. Heath, Lexington, 1996.

Duguet E., *Are R&D subsidies a substitute or a complement to privately funded R&D? Evidence from France using propensity score methods for non experimental data*, Revue d'Economie Politique, Vol. 114, Nr. 2, 2004, pp. 263-292.

Durlauf Steven N., Blume Lawrence E. (ed.), *The New Palgrave Dictionary of Economics (second edition)*, Macmillan Publishers Ltd., New York, Vol. 2, 2008.

Dye T., *American Federalism: Competition among Governments*, Mass: D.C. Heath, Lexington, 1990.

Eatwell John, Milgate Murray, Newman Peter, *The New Palgrave Dictionary of Economics*, vol. I, Macmillan Press Limited, London, 1987.

Eckard E. Woodrow Jr., *Advertising, Concentration and Consumer Welfare*, în Review of Economics and Statistics, May, 1988.

Egan, M., *Regulatory strategies, delegation and European market integration*, Journal of European Public Policy, 5(3), 1998, pp. 485–506.

Ehlermann C. D., *The Contribution of EC Competition Policy to the Single Market*, Common Market Law Review, 29, 1992, pp. 257-282.

Eisinger, Peter K., *The Rise of the Entrepreneurial State : State and Local Economic Development Policy in the United States*, Madison, WI : University of Wisconsin Press, 1988.

Eklund Robert B. Jr și Saurman David S., *Advertising and the Market Process*, Pacific Research Institute for Public Policy, San Francisco, 1988.

Epstein, D. și O'Halloran, S., *Delegating Powers: A Transactions Cost Politics Approach to Policy Making under Separate Powers*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

Estrin Saul, David Laidler, *Introduction to microeconomics*, Harvester-Wheatsheaf, Cambridge, 1995.

Evenett, Simon J., ed., *Unequal Compliance: The 6th GTA Report. Global Trade Alert*. London, Center for Economic Policy Research (CEPR), June 2010.

Ezrow Lawrence, *Exploring Decision-Making within State Aid Policy*, Center for European Studies, University of North Carolina, February 1998.

Faull Jonathan și Nikpay Ali, *The EC Law of Competition*, Second Edition, Oxford University Press, 2007.

Fleming M. C., *Industrial Policy*, în Maunder P., *The British Economy in the 1970s*, Heinemann, London, 1980.

Fox E., *The New American Competition Policy*, European Competition Law Review, 2, 1981, pp. 439-451.

Franchino, F., *Delegation and constraints in the national execution of the EC policies*, West European Politics, 24(4), 2001, pp. 169-92.

Franzese Robert, *Electoral and Partisan Cycles in Economic Policies and Outcomes*, *Annual Review of Political Science*, 5, 2002.

Franzese Robert și Nooruddin Irfan, *The Effective Constituency in (Re)Distributive Politics: Alternative Bases of Democratic Representation, Geographic versus Partisan*, lucrare prezentată la Midwest Political Science Association, 15 April 2004.

Freeman C., *The economics of innovation*, Editura Elgar, Londra, 1990.

Friederiszick Hans W., Röller Lars-Hendrik și Verouden Vincent, *European State aid control: an economic framework*, în P. Buccirossi (Ed.), *Handbook of Antitrust Economics*, Cambridge, MA: MIT Press, 2008, pp. 625-670.

Friederiszick H. W., Roller L. H. și Neven D. J., *Evaluation of the effectiveness of state aid as a policy instrument*, Final Report, Directorate-Generale for Economic and Financial Affairs, 2004.

Fuglie K. et al., *Agriculture Research and Development: Public and Private Investments Under Alternative Markets and Institutions*, Agricultural Economics Report, Nr. 735, Natural Resources and Environment Division, Economic Research Service, United States Department of Agriculture, 1996.

Ganoulis I. și Martin R., *State Aid Control in the European Union – Rationale, stylised facts and determining factors*, *Intereconomics: Review of European Economic Policy*, Vol. 36, No. 6, November/December 2001.

Garcia J. A. și Neven D., *Identification of Sensitive Sectors in which State Aids may have distorting effects*, Final Report to HM Treasury, 2004.

Garrett, G., *International cooperation and institutional choice: the European Community's internal market*, *International Organization*, 46, 1992, pp. 533–58.

Garrett, G. și Weingast, B., *Ideas, interests, and institutions: constructing the European Community's internal market*, în Goldstein, J., Keohane R.O., (eds.), *Ideas and Foreign Policy: Beliefs, Institutions and Political Change*, Cornell University Press, Ithaca, 1993, pp. 173–206.

Gebski Szymon, *Competition first? Application of State Aid Rules in the Banking Sector*, *The Competition Law Review*, 6 (1), December 2009, pp. 89-115.

Gerard Damien, *EU Competition Policy after Lisbon : time for a review of the „state action doctrine”?*, *Journal of European Competition Law & Practice*, 1, (3), 2010.

Goolsbee A., *Does R&D Policy primarily benefit scientists and engineers?*, *American Economic Review*, Vol. 88, Nr. 2, 1998, pp. 298 - 302.

Goyder, D. G., *EEC Competition Law*, Clarendon, Oxford, 1988.

Goyder D. G., *EEC Competition Law*, second edition, Clarendon, Oxford, 1993.

Grant R. M., *Government cannot pick winners*, *Journal of Economic Affairs*, Vol. 3, 1982, pp. 29-33.

Grant W., *The Political Economy of Industrial Policy*, Butterworth, London, 1982.

Grant W., *Industrial Policy*, în Simmie J. și King R. (eds.), *The State in Action*, Pinter, London, 1990.

Grant W. și Wilks S., *Continuity and Change in Industrial Support*, Public Money, Vol. 3, Nr. 3, 1983, pp. 63-67.

Graupner F., *Commission Decision Making on Competition Questions*, Common Market Law Review, Vol. 10, Nr. 3, 1973, pp. 291-305.

Gray, Virginia și David Lowery, *The Corporatist Foundations of State Industrial Policy*, Social Science Quarterly, Vol. 71, Nr. 1, 1990, pp. 3-24.

Griliches Z., *The search of R&D spillovers*, Scandinavian Journal of Economics, Nr. 94, 1992, pp. 29-47.

Griliches Z., *R&D and Productivity: Econometric Results and Measurement Issues*, în Stoneman Paul (ed.), *The Handbook of the Economics of Innovation and Technological Change*, Basil Blackwell, Oxford, 1995.

Griliches Z. și Mairesse J., *Productivity and R&D at the Firm Level*, în Griliches Z. (ed.), *R&D, Patents and Productivity*, University of Chicago Press, Chicago, 1984, pp. 339-374.

Gual J. și Jodar A., *Vertical industrial policy in the EU: an empirical analysis of the effectiveness of state aid*, EIB papers, October, 2006.

Guellec D. și Van Pottelsberghe de la Potterie B., *From R&D to productivity growth: Do the institutional settings and the source of funds of R&D matter?*, Oxford Bulletin of Economics and Statistics, Vol. 66, Nr. 3, 2004, pp. 353-378.

Guellec D. și Van Pottelsberghe de la Potterie B., *R&D and Productivity Growth: Panel Data Analysis of 16 OECD Countries*, OECD Economic Studies, Vol. 33, 2001, pp. 103-126.

Hall B. H., *The private and social returns to research and development*, în Smith B. și Barfield C. (eds.), *Technology, R&D and the Economy*, AEI-Brookings Institution, Washington, DC, 1996.

Hall B., *The financing of research and development*, Oxford Review of Economic Policy, Vol. 18, Nr. 1, 2002, pp. 35-51.

Hall B. H. și Mairesse J., *Exploring the relationship between R&D and productivity in French manufacturing firms*, Journal of Econometrics, Vol. 65, 1995, pp. 263-293.

Hall B., și Van Reenen J., *How effective are fiscal incentives for R&D? A review of the evidence*, Research Policy, 2000, pp. 449–469.

Hallerberg Mark și Von Hagen Jurgen, Electoral Institutions, *Cabinet Negotiations and Budget Deficits in the European Union* în J. M. Poterba și J. von Hagen (ed.), *Fiscal Institutions and Fiscal Performance*, Chicago and London, The University of Chicago Press, 1999.

Harbord D. și Yarrow G., *State Aid and the Single Market*, European Economy Reports and Studies, Nr. 3, Directorate-Generale for Economic and Financial Affairs, 1999.

Hart J. A., *British Industrial Policy*, în Barfield C. E. și Schambra W. A. (eds.), *The Politics of Industrial Policy*, American Enterprise Institute, Washington DC, 1986.

Hashi, I., *The Comparative Analysis of State aid and Government Policy in Poland, Hungary and the Czech Republic*, în *Changes in Industrial Competitiveness as a Factor of Integration: Identifying Challenges of the Enlarged Single European Market*, Center for Social and Economic Research, Warsaw.

Hawkins, D.G., Lake, D.A., Nielson, D.L., și Tierney, M.J., *Delegation under Anarchy: States, International Organizations, and Principal-Agent Theory*, în Hawkins, D.G., Lake, D.A., Nielson, D.L., și Tierney, M.J., (eds.), *Delegation and Agency in International Organizations*, Cambridge University Press, Cambridge, 2006, pp. 1-38.

Hindley B. și Richardson R., *United Kingdom : Pulling the Dragon's Teeth – the National Enterprise Board*, în B. Hindley (ed.), *State Investment Companies in Western Europe*, Macmillan, London, 1983.

Hyytinen A. și Toivanen O., *Do financial constraints hold back innovation and growth? Evidence on the role of public policy*, Research Policy, Vol. 34, 2005, pp. 1385-1403.

Jacqué J. P și Weiler J. H. H., *On the road to European Union – a new judicial architecture*, Common Market Law Review, 27, 1990, pp. 185-207.

Jacquemin A., *European Industry : Public Policy and Corporate Strategy*, Oxford University Press, 1984.

Jacquemin Alexis, *Les enjeux de la nouvelle économie industrielle*, Paris: Revue d'analyse économique, Vol. 65, Nr.1, 1989, p.53-74;

Jacquemin Alexis, Pench L., *Quelle politique pour soutenir la recherche et le développement?*, Revue d'économie industrielle, Nr. 94, 2001, p.13-20.

Jaffe A., *Real Effects of Academic Research*, American Economic Review, Vol. 79, 1989, pp. 957-970.

Johnson C., *The idea of industrial policy*, în Johnson C. (ed.), *The industrial policy debate*, The University of California Press, 1984.

Johnson Peter, *British Industry. An Economic Introduction*, Basil Blackwell, Oxford, 1985.

Kassim H. și Menon A., *The Principal-Agent Approach to the Study of the European Union: Promise Unfulfilled?* Journal of European Public Policy, 10, 2003.

Katsoulacos Y. și Ulph D., *Endogenous Spillovers and the Performance of Research Joint Ventures*, Journal of Industrial Economics, Vol. 46, 1998a, pp. 333-357.

Katsoulacos Y. și Ulph D., *Innovation Spillovers and Technology Policy*, Annales d'Economies et Statistiques, Vol. 49/50, 1998, pp. 589-607.

Keen M. și Marchand M., *Competition and the Pattern of Public Spending*, University of Essex, 1996.

Kirzner Israel, *Competition and Entrepreneurship*, Editura Chicago University Press, Chicago, 1973.

Kirzner Israel, *Entrepreneurial discovery and the competitive market process: an Austrian approach*, în Journal of Economic Literature, Nr. 35, 1997.

Koga T., *R&D Subsidy and Self-Financed R&D: The Case of Japanese High-Technology Start-Ups*, Small Business Economics, Vol. 24, 2005, pp. 53-62.

Krugman Paul, *Increasing Returns and Economic Geography*, Journal of Political Economy, 99 (3), 1991.

Krugman Paul, *Peddling Prosperity*, W.W. Norton Co., New York, 1994.

Lach S., *Do R&D subsidies stimulate or displace private R&D? Evidence from Israel*, The Journal of Industrial Economics, L(4), 2002, pp. 369-390.

Lancaster Thomas D. și Patterson David W., *Comparative Pork Barrel Politics: Perceptions from the West German Bundestag*, în *Comparative Political Studies* 22 (4), 1990.

Lavdas, K.A. și Mendrinou, M. M., *Politics, Subsidies and Competition : The New Politics of State Intervention in the European Union*, Cheltenham, Edward Elgar, UK și Northampton, 1999.

Lawrence R., *Regionalism, Multilateralism and Deeper Integration*, The Brookings Institution, Washington, 1996.

Le Goff Jacques, *Pentru un alt Ev Mediu*, Editura Meridiane, București, 1986.

Le Goff Jacques, *Negustorii și bancherii în Evul Mediu*, Editura Meridiane, București, 1994.

Lehner S., Meiklejohn R. și Reichenbach H., *Fair Competition in the Internal Market : Community State Aid Policy*, European Economy, Commission of the European Communities, Brussels, September 1991.

Lerner J., *The government as venture capitalist: the long-run impact of the SBIR program*, *Journal of Business*, Vol. 72, 1999, pp. 285-318;

Lerner J., *When bureaucrats meet entrepreneurs: the design of effective 'public venture capital' programmes*, *Economic Journal*, Vol 112, 2002, pp. 73-84.

Lewis, J., *Is the "hard bargaining" image of the Council misleading?*, *Journal of Common Market Studies*, 36(4), 1998, pp. 457-477.

Lindley R., *Labour Demand : Microeconomic Aspects of State Intervention*, în P. E. Hart (ed.), *Unemployment and Labour Market Policies*, Gower, Aldershot, 1986.

Link A. N. și Scott J. T., *Public Accountability: Evaluating Technology-Based Institutions*, Kluwer Academic Publishers, Norwell, MA, 1998.

Link A. N., Paton D. și Siegel D. S., *An analysis of policy initiatives to promote strategic research partnerships*, *Research Policy*, Vol. 31, 2002, pp. 1459-1466.

Lööf H. și Heshmati A., *The Impact of Public Funding on Private R&D investment: New Evidence from a Firm Level Innovation Study*, CESIS, Paper Nr. 6, 2005.

Luțaș, M., *Uniunea Europeană. Mecanismul integrării*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2004.

Maclennan M. C., *Regional Policy in a European Framework*, în Maclennan D. și Parr J. B. (eds.), *Regional Policy : Past Experience and New Directions*, Glasgow Social and Economic Research Studies 6, Martin Robertson, Oxford, 1979.

Mairesse J. și Sassenou M., *R&D and productivity: a survey of econometric studies at the firm level*, The Science Technology and Industry Review, Vol. 8, 1991, pp. 317–348.

Mamuneas T. P. și Nadiri M. I., *Public R&D policies and cost behavior of the US manufacturing industries*, Journal of Public Economics, Elsevier, vol. 63, Nr.1, 1996, pp. 57-81.

March, J. G. și Olsen J. P., *Rediscovering institutions: the organizational basis of politics*, Free Press, New York, 1989.

Martin Reiner și Steinen Mathias S., *State Aid, Regional Policy and Locational Competition in the European Union*, European Urban and Regional Studies, Ianuarie 1997, Vol. 4 Nr. 1, pp. 19-31.

Martin S. și Valbonesi P., *Equilibrium state aid in integrating markets*, The B.E. Journal of Economic Analysis & Policy, Vol. 8, Nr. 1, Articolul 33, 2008.

Mateus, A. M., *The current financial crisis and state aid in the EU*, European Competition Journal, Vol.5, No.1, Aprilie 2009.

Mazey, S. și Richardson, J., *Promiscuous policymaking: the European policy style?*, în Rhodes C. și Mazey S., (eds.), *The State of the European Union*, Vol. 3, Longman, London, 1995, pp. 337- 359.

McConnell Campbell R., Brue Stanley L., *Economics. Principles, problems and policies*, McGraw Hill, 1996.

McCrone G., *Regional policy in Britain*, George Allen & Unwin, London, 1969.

McCubbins, M.D., Noll, R. și Weingast, B., *Administrative procedures as instruments of political control*, Journal of Law, Economics and Organization, 3, 1987, pp. 242–279.

McCubbins, M.D., Noll, R. și Weingast, B., *Structure and process, politics and policy: administrative arrangements and the political control of agencies*, Virginia Law Review, 75, 1989, pp. 431–483.

McGowan, F., *Competition Policy. The Limits of the European Regulatory State*, în Wallace, H., Wallace, W.H., (eds.), *Policy-Making in the European Union*, Oxford University Press, Oxford, 2000.

McGowan Lee și Wilks Stephen, *The first supranational policy of the European Union : competition policy*, *European Journal of Political Research*, 28 (2), September 1995, pp. 141-169.

Meiklejohn R., *The Economics of State aid*, Directorate-Generale for Economic and Financial Affairs, *European Economy*, Nr. 3, 1999.

Merkin R. și Williams K., *Competition Law : Antitrust Policy in the UK and the EEC*, Sweet & Maxwell, London, 1984.

Milesi-Ferretti Gian Maria, Perotti Roberto și Rostagno Massimo, *Electoral Systems and Public Spending*, *Quarterly Journal of Economics*, 117 (2), 2002.

Moe, T.M., *The politics of structural choice: toward a theory of public bureaucracy*, în O.E. Williamson (ed.), *Organization Theory: From Chester Barnard to the Present and Beyond*, Oxford University Press, Oxford, 1990, pp. 116–153.

Moravcsik, A., *Preferences and power in the European Community : a liberal intergovernmentalist approach*, *Journal of Common Market Studies*, 31 (4), 1993, pp. 473–524.

Moravcsik, A., *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 1998.

Mosselman M., Prince Y. și Kemp R., *Review of Methodologies to measure the effectiveness of state aid to SMEs*, European Commission, 2004.

Moșteanu Tatiana, *Concurența : abordări teoretice și practice*, Editura Economica, București, 2000.

Muller Dennis C., *Profits in the Long-run*, Editura Cambridge University Press, Cambridge, 1986.

Musgrave, Richard A., *The Theory of Public Finance*, McGraw Hill, New York, 1959.

Musgrave Richard A. și Musgrave Peggy B., *Public Finance in Theory and Practice*, McGraw Hill, New York, 1973.

Nadiri M. I., *Innovations and technological spillovers*, National Bureau of Economic Research Working Paper 4423, August, 1993.

Nanetti Francesco, Mameli Giovanni, *The creeping normative role of the EC Commission in the twin-track struggle against State aids and harmful tax competition*, EC Tax Review, No. 4, 2002.

Neale A. și Goyder D. G., *The Antitrust Laws of the Unites States of America*, third edition, Cambridge University Press, 1980.

Negrescu Dragoș, Oprescu Gheorghe, *Unele condiționalități pentru admiterea în Uniunea Europeană în domeniul protecției concurenței. Cazul României*, Centrul Român de Politici Economice, București, 1999.

Negrescu Dragoș, Oprescu Gheorghe, *Politica de protecție a concurenței*, Centrul Român de Politici Economice, București, 2004.

Nelson Richard R., *The simple economics of basic scientific research*, Journal of Political Economy, Nr. 67, 1959, pp. 297-306.

Nelson Richard R. și Winter Sidney G., *An evolutionary theory of economic change*, Editura Belknap, Cambridge, 1982.

Neven D., *The Political Economy of State Aids in the European Community: some econometric evidence*, CEPR Discussion paper, Centre for Economic Policy Research, 1994.

Neven D. și Roller L., *The Political Economy of State Aids: Econometric Evidence for the Member States*, în Neven D. și Rölller L. (ed.), *The Political Economy of Industrial Policy in Europe and the Member States*, Editura Sigma, Berlin, 2000, pp. 25-37.

Nicolaides, P. și Bilal, S., *An Appraisal of the State Aid Rules of the European Community : Do They Promote Efficiency*, Journal of World Trade, 33 (2), 1999, pp. 97-124.

Nicolaides Phedon, *Fiscal Aid in the EC. A Critical Review of Current Practice*, World Competition, Vol. 24, No. 3, 2001.

Nicolaides Phedon, *Decentralised State Aid Control in an Enlarged European Union: Feasible, Necessary or Both?*, în World Competition, Vol. 26, No. 2, 2003.

Nicolaides Phedon, *State Aid: Is Cohesion at the National Level Successful?*, EIPAScope, Nr. 2, 2004, pp. 9-19.

Nicolaides Phedon și Geveke Arjan, *A Policy at War with Itself? State Aid and Regional Cohesion in the EU*, Romanian Journal of European Affairs, Vol. 4, Nr. 2, 2004, pp. 5-40.

Nicolaides P., Kekelekis, M. and Buyskes P., *State Aid Policy in the European Community. A Guide for Practitioners*, Kluwer Law International, The Hague, London, New York, 2005.

Nicolini Marcella, Scarpa Carlo și Valbonesi Paola, *On the Determinants of State Aid to Car Manufacturers*, paper presented at the Fondazione Eni Enrico Mattei Conference, May 31, 2010.

Oates W., *The Effects of Property Taxes and Local Public Spending on Property Values: an empirical study of tax capitalization and the Tiebout hypothesis*, Journal of Political Economy, 77, 1969, pp. 957-971.

Parisi M. L., Schiantarelli F. și Sembenelli A., *Productivity, Innovation and R&D: Micro Evidence for Italy*, European Economic Review, Vol. 50, Nr. 8, 2006, pp. 2037-2061.

Parkin Michael, *Microeconomics*, Addison-Wesley Publishing, 1996.

Peacock A. și Wiseman J., *The Growth of Public Expenditure in the United Kingdom*, George Allen & Unwin, London, 1967.

Pelkmans Jacques, *Integrarea europeană. Metode și analiză economică*, ediția a doua, Institutul European din România, București, 2003.

Perrow, C., *Complex Organizations*, Random House, New York, 1986.

Perroux Francois, *L'economie du XX-ieme siecle*, Editura PUF, Paris, 1964.

Persson Torsten, Tabellini Guido și Trebbi Francisco, *Electoral Rules and Corruption*, European Economic Review, Vol. 1, No. 4, 2003.

Persson Tortsen și Tabellini Guido, *The Economic Effects of Constitutions*, The MIT Press, Cambridge Massachusetts, 2005.

Pestieau P., *The Optimality Limits of the Tiebout Model*, în Oates W. (ed.), *The Political Economy of Fiscal Federalism*, Lexington Books, Lexington, 1977.

- Peterson J., *Decision-making in the European Union: towards a framework for analysis*, Journal of European Public Policy 2 (1), 1995, pp. 69-93.
- Pettigrew P. și Dann D., *Streamlining Regional Industrial Aid ?*, Regional Studies, Policy Review Section, 1986, pp. 182-184.
- Pfeffer, J., *Organizational Design*, Harlan Davidson, Arlington Heights, IL, 1978.
- Pierson, P., *The path to European integration : a historical institutionalist analysis*, Comparative Political Studies, 29 (2), 1996, pp. 123–163.
- Plender, R., *Definition of Aid*, în Biondi, A., Eeckhout, P. și Flynn, J., (eds.), *The Law of State Aid in the European Union*, Oxford University Press, New York, 2004, pp. 3-39.
- Pohoată Ion, *Doctrine economice universale*, Editura Fundației „Gh. Zane”, Iași, Vol. II, 1995.
- Pollack, M.A., *The new institutionalism and EU governance: the promise and limits of institutionalist analysis*, Governance, 9 (4), 1996, pp. 429–458.
- Pollack, M.A., *Delegation, agency and agenda setting in the European Community*, International Organization, 51 (1), 1997, pp. 99–134.
- Popescu Gheorghe, *Evoluția gândirii economice*, Editura George Barițiu, Cluj Napoca, 2002.
- Porter M. E., *The Competitive Advantage of Nations*, Macmillan Press, London, 1990.
- Porter Michael, *Competition and Antitrust: A Productivity-Based Approach*, Harvard Business School, 2002.
- Porter Michael, *Despre concurență*, Editura Meteor Press, București, 2008.
- Rengger N. J., *Culture, society and world order in politics*, în N. J. Rengger și J. Bayliss (ed.), *Dilemmas of World Politics*, Oxford University Press, Oxford, 1992.
- Robinson Joan, *The economics of imperfect competition*, Editura MacMillan, Londra, 1933.
- Rodger, B.J. și MacCulloch, A., *Competition Law and Policy in the EC and UK*, Cavendish, London, 2004.
- Romer P. M., *Endogenous Technological Change*, Journal of Political Economy, Vo. 92, Nr. 2, 1990, pp. 71-102.

Roth P. M. (ed.), *European Community Law of Competition*, Fifth edition, Sweet & Maxwell, London, 2001.

Sabatier, P. A. *Knowledge, policy-oriented learning and policy change. An advocacy coalition framework*, *Knowledge: Creation, Diffusion, Utilization* 8 (4), 1987, pp. 649-92.

Sachs, J. și Warner A., *Economic Reforms and the Process of Global Integration*, *Brooking Paper on Economic Activity*, 1995.

Samuleson Paul A., Nordhaus William D., *Economie politică*, Editura Teora, București, 2001.

Scherer F. M. și Ross D., *Industrial market structure and economic performance*, ediția a III-a, Editura Houghton Mifflin Company, Boston, 1990.

Schina Despina, *State Aids under the EEC Treaty Articles 92 to 94*, ESC Publishing, Oxford, 1987.

Schutterle Peter, *State Aid Control – An Accession Criterion*, *Common Market Law Review*, Vol. 39, No. 3, 2002.

Schwartz, E., *Politics as Usual: The History of European Community Merger Control*, *Yale Journal of International Law*, 18 (2), 1993, pp. 607-662.

Seabright Paul, *Accountability and Decentralisation in Government: an incomplete contracts model*, *European Economic Review*, 40, 1996, pp. 61-89.

Shepherd William G., *The Economics of Industrial Organization*, ediția a treia, Englewood Cliffs, Prentice-Hall, Inc. 1990.

Sinnaeve Adinda, *Block Exemptions for State Aid: More Scope for State Aid Control by Member States and Competitors*, *Common Market Law Review*, Vol. 38, No. 6, 2001, SEC(2002), 462 final.

Skuse A., *Government Intervention and Industrial Policy*, Heinemann, London, 1972.

Smellie R., *Competition Policy in the EC : A Conference Report*, *Government and Opposition*, 18 (3), 1985, p. 269-290.

Smith Adam, *Avuția națiunilor, cercetare asupra naturii și cauzelor ei*, Editura Academiei Române, vol. 1, Bucuresti, 1962.

Smith, M., *Autonomy by the Rules: The European Commission and the Development of State Aid Policy*, Journal of Common Market Studies, 36 (1), 1998, pp. 55-78.

Smith K., *Innovation as a Systemic Phenomenon: Rethinking the Role of Policy*, Enterprise and Innovation Management Studies, Vol. 1, Nr. 1, 2000, pp. 73-102.

Snyder, F., *Soft law and institutional practice in the European Community*, European University Institute, Working paper, LAW No. 5, Brussels, 1993.

Stetter, S., *Regulating migration: authority delegation in justice and home affairs*, Journal of European Public Policy, 7 (1), 2000, pp. 80–103.

Stiglitz Joseph E., Walsh Carl E., *Economie*, Editura Economică, București, 2005.

Stoneman P. și Vickers J., *The assessment: the economics of technology policy*, Oxford Journal of Economic Policy, Vol. 4, Nr. 4, 1988, pp.1-16.

Streicher G., Schibany A. și Gretzmacher N., *Input Additionality Effects of R&D Subsidies in Austria-Empirical Evidence from Firm-level Panel Data-tip*, Institute of Technology and Regional Policy-Joanneum Research, 2004.

Sută-Selejan Sultana, *Doctrine și curente în gândirea economică modernă și contemporană*, Editura ALL, București, 1994.

Swann D., *Competition and Industrial Policy in the European Community*, Methuen, London, 1983.

Tallberg J., *Delegation to Supranational Institutions: Why? How? and with What Consequences?*, West European Politics, 25, 2002, pp. 23-46.

Temple-Lang J., *The Procedure of the Commission in Competition Cases*, Common Market Law Review, 14 (2), 1977, pp. 155-173.

Thatcher, M. și Stone-Sweet, A., *The Politics of Delegation to Non - Majoritarian Institutions*, în Thatcher, M., Stone Sweet, A. (eds.), *The Politics of Delegation*, Frank Cass, London, 2003, pp. 1-22.

Thielemann, E.R., *Institutional limits of a „Europe with the regions” : EC state-aid control meets German federalism*, Journal of European public policy, 6 (3), 1999, pp. 399-418.

Thompson G. (ed.), *Industrial policy : USA and UK debates*, Routledge, London, 1989.

Tiebout W., *A Pure Theory of Local Expenditures*, Journal of Political Economy, 6, 1956, pp. 416-424.

Tinbergen Jan, *International Economic Integration*, Elsevier, Amsterdam, 1954.

Toole Andrew A., *The contribution of public science to industrial innovation: an application to the pharmaceutical industry*, Stanford Institute for Economic Policy Research Working Paper, Stanford University, 1999.

Torsten Persson și Guido Tabellini, *Political Institutions and Policy Outcomes: What are the Stylized Facts?* <ftp://ftp.igier.uni-bocconi.it/wp/2001/189.pdf>. [accesat 17/10/2011]

Townsend A. R., *The relationship of Inner City problems to Regional policy*, Regional Studies, Vol. 11, 1977, pp. 225-251.

Trebilcock M. J., Chandler M., și Howse R., *Trade and Transitions: A Comparative Analysis of Adjustment Policies*, Routledge, London and New York, 1990.

Tyson L. și Zysman J. (eds.), *American Industry in International Competition : government policies and corporate strategies*, Cornell University Press, 1983.

Van Buijen Koert și Brouwer Erik, *Determinants of State Aid*, Tilburg Law and Economic Center, Tilburg University, 2010, disponibil pe Internet la adresa : <http://ssrn.com/abstract=1547802> [accesat 10. 02. 2012]

Van Gerven W., *Twelve Years of EEC Competition Law (1962-1973) Revisited*, Common Market Law Review, 11(1), 1974, pp. 38-61.

Venables A. și Smith A., *Trade and Industrial Policy under Imperfect Competition*, Economic Policy, vol. 3, 1986, pp. 621-672.

Venetoklis T., *Methods Applied in Evaluating Business Subsidy Programs: A Survey*, Government Institute for Economic Research, Helsinki, 2000.

Verdier Daniel, *The Politics of Public Aid to Private Industry*, Comparative Political Studies 28 (1), 1995.

G. Viesti et. al., *The impact of Member States Policies on Cohesion*, Final Report, European Commission, 2004.

Von Danwitz, T., *The Concept of State Aid in Liberalised Sectors*, European University Institute, Working Paper, Department of Law, No.28, 2008.

Wade R., *Governing the Market*, Princeton University Press, 1990.

Wallsten S. J., *The effects of government-industry R&D programs on private R&D: the case of the Small Business Innovation Research program*, The Rand Journal of Economics, Vol. 31, Nr. 1, 2000, pp. 82-100.

Wallace William, Wallace Helen, Pollack Mark A., *Elaborarea politicilor în Uniunea Europeană*, ediția a 5-a, Institutul European din România, București, 2005.

Walker W. și Sharp M., *Thatcherism and Technical Advances : reform without progress ?*, Political Quarterly, vol. 62 (2/3), Aprilie/ Iunie, 1991, pp. 262-337.

Walras Leon, *Ouvres economiques*, Editura Economica, Paris, 1998.

Weimer David L., Vining Aidan R., *Analiza politicilor publice : concepte și practică*, Editura ARC, București, 2004.

Wessels, W., *An ever closer fusion?*, Journal of Common Market Studies, 34 (1), 1996, pp. 128–145.

Wilks Stephen, *Liberal State and Party Competition : Britain*, în K. Dyson și S. Wilks (eds.), *Industrial Crisis*, Martin Robertson, Oxford, 1983.

Wilks, Stephen, *Competition Policy in the Recession : industrial crisis and implications for the economic constitution*, Paper for EUSA, Los Angeles, April 2009.

Wilks Stephen, *The Prolonged Reform of United Kingdom Competition Policy*, în Doern G. B. și Wilks S. (ed.), *Comparative competition policy : National institutions in a global market*, Clarendon, Oxford, 1996.

Wilks Stephen, McGowan Lee, *Competition Policy in the European Union : Creating a Federal Agency?*, în G. B. Doern și S. Wilks (eds.), *Comparative Competition Policy : National Institutions in a Global Market*, Clarendon, Oxford, 1996.

Wishlade, F.G., *The policy relevance of the EU State aid rules*, paper presented at the European Community Studies Association 5th Biennial Conference, Seattle, Washington, May 29 – June 1, 1997.

Whislade Fiona, *EU state aid control*, în R. Clarke și E. Morgan (eds.), *New Developments in UK and EU Competition Policy*, Edward Elgar, Cheltenham, 2006.

Whish R., *Competition Law*, second edition, Butterworth, London, 1989.

Wolf, D., *State Aid Control at the National, European, and International Level*, în Michael Zürn and Christian Joerges (eds.), *Law and Governance in Postnational Europe*

: *Compliance Beyond the Nation-State*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, pp. 65-117.

Wren Colin, *Industrial Subsidies. The UK Experience*, Macmillan Press, London, 1996.

Wren Colin, *Grant equivalent expenditure on industrial subsidies in the Post-War United Kingdom*, Oxford Bulletin of Economics and Statistics, Vol. 58, Nr. 2, Mai 1996, pp. 317–353.

Zahariadis Nikolaos, *Why State Subsidies? Evidence from European Community Countries, 1981-1986*, *International Studies Quarterly* 41 (2), 1997.

Zahariadis Nikolaos, *Asset specificity and state subsidies in industrialized countries*, *International Studies Quarterly* 45 (4), 2001.

Zahariadis Nikolaos, *Policy networks, elections, and state subsidies*, *Review of Policy Research*, 22(2), 2005, pp. 115-131.

Zahariadis, Nikolaos, *Discretion by the Rules: European State Aid Policy and the 1999 Procedural Regulation*, paper prepared for delivery at the annual meeting of the University Association for Contemporary European Studies, Edinburgh, Scotland, September 1-3, 2008.

Zahariadis, Nikolaos, *State Aid and Partisan Government in the European Union*, *Social Science Quarterly*, 91 (2), 2010, pp. 436-454.

Publicații ale instituțiilor internaționale

Center for Economic Research and Environmental Strategy, *The impact of R&D state aid and its appraisal on the level on EU research expenditures in the context of the Barcelona European Council objectives*, CERES Final Report, Octombrie 2005.

European Commission, Competition, State aid (official site)
http://ec.europa.eu/competition/state_aid/overview/index_en.html

European Commission, *General Reports*, (1959-1962).

European Commission, *State Aid Surveys* (1988-2001).

European Commission, *State Aid Scoreboard* (2001-2011).

European Commission, *Annual Reports on Competition Policy* (1971-2010).

European Commission, *White Paper of Commission: Preparation of the associated countries of Central and Eastern Europe for integration into the internal market of the Union*, 1995 (COM (95) 163).

European Commission, *Competition law in the European Communities*, Vol. 2: *Rules applicable to State aid*, 30 iunie 1998.

European Commission, *The application of the State aid rules to measures taken in relation to financial institutions in the context of the current global financial crisis*, OJ C 270, 5.10.2008.

European Commission, *The recapitalisation of the financial institutions in the current financial crisis : limitation of the aid to the minimum necessary and safeguards against undue distortions of competition*, OJ C 10, 15.01.2009.

European Commission, *Temporary Community framework for State aid matters to support access to finance in the current financial and economic crisis*, 17 December 2008, publicat în O. J. C 16/22.01.2009 modificat prin Comunicarea CE din 25.02.2009.

European Commission, *Communication from the Commission on the Treatment of the Impaired Assets in the Community banking sector*, OJ C 72, 26.03.2009.

European Commission, *Official Journal of the European Union*, special edition, 1963.

Department of Trade and Industry, *Industry's Early Reaction to the New Regional Development Grant*, HMSO, London, 1986.

Merriam Webster Dictionary, <http://www.merriam-webster.com/dictionary>

National Research Council, *Funding a Revolution: Government Support for Computing Research*, Report of the NRC Computer Science and Telecommunications Board Committee on Innovations in Computing: Lessons from History, National Academy Press, Washington DC, 1999.